

بعض منہجیات آثار ایلہ فتونک دلالت ایندیکی بر طاقم غرائب کشفیات و حکمای
متقدمین و متأخرین طرفین ابراد ایدیلان محاکات مفیدہ بی و بعض تراجم
احوالی حاویدر .

مؤلفی

{ احمد ممت }

جزو نومروسی

۱۰

فیثاتی ۴ غروشددر .

ایلیک دفعہ

اولی اوزرہ محرک ذاتہ مخصوص مطبعہ دہ باصلدی .

استانبول

۲۸۹

معینه لرینه آماناً وصولی حجاب ایدوب بزم
کلیمرک فرمود کرده آمد و شد ایتلرینی منع ایتلکه
وبلکه سوا حمله امداد و مهمات نقل ایتلک
حقنی ابطال ایتلکه قرار و یرد کلرینی شمعی
سزدن خبر الیورم زیرا بو طرفده بکاشقاه
واقع اولان افاداده بو کیفیت هنوز بیان
اولمندی اشته ذات ایمراطور یلرینک
افاده سی وجهله مصالحه نك عقدینی
تسهیل ایتلک بویه اولورمی و بکا تکلیف
اولنان متار که ایله مملکتینی در حال تخلیه
ایتلک و دول اربعه طرفلرندن ترتیب
اولنه حق محال مکالمه ارا نه اولنق اوزره
دولتعلیه ایله بر معاهده صورتی مذاکره
و مباحثه ایتلک خصوصاتی مطالعه ایتلکه
بکا محل برا غلیممی بو کیفیت مطالعه سی
ارتق ذات ایمراطور یلرینه حواله ایدرم
ذات ایمراطور یلری بولندیغم حالد اولمش
اولیدیکز تکلیفات مز بوره بی قبول
ایدرمیدیکز و منصف اولدیغکز حب و وطنک
بوکا مساعده سی اولورمیدی بر وجهله
قبول ایتجه جککری کال جرأتله اعتراف
ایدرم شمعی ذات ایمراطور یلری مطالعه
ایلدیکی کی بنم دخی اولوجهله مطالعه
ایتلکه یعنی ذات ایمراطور یلری مسئله
حالیله نه کونه قرار و یره جک اولور ایسه
اولسون تهدید ایدن بر آن احتراز و نکول
ایتجه جکمی و جناب اللهه و حقه متوکل
اولدیغمی و روسیه لور نه کونه ادم اولدیغنی
بوندن قرق ایکی سنه مقدم ارا نه ایلد کلری
کی بو دفعه یعنی یلک سکر یوز اون درت
سنه سنده دخی اثبات ایده جکلرینی یقیناً

بیلدیکمی سوبله مکه رخصت و یره رک انجق
ذات ایمراطور یلری نام و سمه اولسدیغه
رعایت ایدوبده بالاده ذکر اولنان عبارته
رجوع ایدرو بکا دوستانه الی و یرر ایسه
شمعی به قدر حقمده واقع اولان طوقونقلی
شیلری ممنوناً فراموش ایدرک بو حالدله بیه
بن دخی المی و یررم بالکیز اولخالده
مسئله بی مباحثه ایدوب بلیکیده اوزلشورز
بوندن بویه دار الحربه قوه عسکریه نقل
اولنق اصولی دونغا کر طرفندن عثمانلور
منع اولنور ایسه بن دخی کندولرینه ضررم
اولدیغنی و یرر ایچی کوندر لر ایسه حقمده
مناسب وجهله التفات ایده جکمی وعد
ایدرم و شروطم و یانه ده معلوم
اولوب بالکیز بو شروط اوزره مباحثه
و مذاکره بیه کیریشه یلورم دیو محرر در

﴿ کوفدن یوصوندن نه اوما رسکز ؟ ﴾

ازهار کوتان کون ایله مزین بر بجه بی
تماشا ایتلک ذوقکر میدر ؟ . اکا نه شهه !
بوندن مقدم یازمش اولدیغمز بر بنس
مخصوصده دخی کوسر دیکمز وجهله
و با خصوص انسان نباتات میاتشده اولان
اسرار عتیقه و سائر یه واقف اولوب ده
اولوجهله بجه تماشا سته چیقار ایسه اک
زیاده ممنون و متلذذ اولور . اولیه دگلی
ایدی ؟

بویه ایتجه شیلردن انسان نیچون
متلذذ اولور ؟ . اسرار دقیقه و وقوف

- سعادت - و - جال - و سائر لغت
کبی ادبای دهرک نظر اعتبارینی قازانمش
شیلر اولدیغنه و بنابرین اوشعشعلی و لطیف
آثار ادیبده چوقچه دکل بلکه هیچ
قوللانماش بولندیغنه مبنی احتمال که بونلرک
نه اولدیغنی بیلر سکر . بلکه بونلری پک
مرغوب و مقبول برشی ظن ایدر سکر .
اوله یا ! بونلره هر بری بر بغچه دن
عبارتدر دیمش ایدک . سزه اوله بر ظن
کلور ایسه البته معذور سکر .

کوف ! هانیاشو بعض میوه لک
ویا خود بنا طاشلرینک و خصوصیه کوندن
معمول اشیا نک اوزرنده حاصل اولان وف
یوقی ؟ . ایشته او ! . هانیابر شیی
کوفلمش کوردیکمز زمان «اوف کوفلمش»
دیه استکراه ایتدیکمز کوف یوقی ؟ .
ایشته او کوف .

یوصون ! هانیاشو صواچینده بولنان
اجسامک اوزرینه صاریلان پئس یوصون
یوقی ؟ . ایشته او مردار . حتی
بونک دها مرداری واردر . بعض راکد
صولرک اوزرنده بولتورده هوایی اخلاص
ایده جک دیه قورقارز و یوصوندن بشقه
التئده کی صوی دخی «اوف امان !
مردار اولمش» دیه نظر حقارتله کورورز .
ایشته او یوصون !

لکن بو طبعیون حکما دیدکلری حقا
دخی نه پیاغی شیلر ایش ! . دنیاده
تماشاسیله حیران اوله جق صانکه هیچ برشی
قالماش ده کیشلر کوف و یوصون کبی
مز خرقاله دخی اوغراشملر !

اقتدارینی کندیبسنده کوردیکی ایچون .
حتی هر کوزک کوره مدیکی شیئی کورمکله
دکل انسان هر کسک بیامیه جخی برایشی
یادینی زمان ییله متلذذ . بوکا دقت
ایتمسکزدریا ؟ ایشته بر بغچه ده عالم
نیاتات سکنه سنک حاللرینه و سرلرینه
واقف اولان آدم بو وقوف و محرمیتی هر
کسده کوره میهرک کندیبسنه مخصوص
بولدیغی ایچون فوق العاده متلذذ اولور .
فقط او مدقی بغچه عالمک اسرارینی
تدقیق ایتدیکی ایچون او قدر مغرور
اولسون . زیرا فن کندیبسنی او عالمکن
الوب بشقه برعالمه کوتورور و بو عالم اولجه
کندیبسنک خیال و خاطرندن ییله کچماش
بولتورده محبوب اولور !
طبیعت بو ! . نه قدر زنجیندر
یلور میسکر ؟ آنک کوزه کورونمز دهانه
قدر بغچه لری واردر ؟ !

کوفدن یوصوندن نه اومار سکر ؟
ایشته بونلر طبیعتک الک نازک بغچه لیدر که
بزم بغچوانلرک قبا صبا اللری اورده هیچ بر
هنر کوستره مز . هیچ کوستره یلورمی ؟
ذاتا بو بغچه بغچوانک آوجی قدر برشیدر .
اوف اوف ! . طبیعتده نهل یوق
نهل یوق ! . چه فائده که کوره ییله که کوز
ایستر .

کوف و یوصون دینلان شیلر او قدر
دقیق او قدر نازک بغچه لدر که طبعیون
علمامقرو سقوب واسطه سیله بو بغچه لری
کزوب کزوبده بتوره مامشلردر !
«کوف» و «یوصون» لغتلیری

هله بو بجه نك بر حالى واردر كه هيج
بر وجهه بها تقدیر ایدله مز . هردم تازه
اولان بجه زه بها بشدیر یلور بوکا
بشدیر یلهمز . او حال دخی اشدور كه
بو بجه ارباب تماشا به دا نما بر صورت
كوسرتوب ده جانلرینی صیقمز . بو كون بر
منوال محرم كوزل بر بجه كوسرتوب یارینی
اینجه بر اورمانلق اوبر كون قوجه بر
قورولق ارا نه ایدر و صكره بنه بكدن كسب
طراوت ایلر .

حكمان بر یسی مقروسنوب ایله بو
عالمك ایچنده سیاحت ایدر ایكن برده
اوزاقدن غایت یوكسك بر سرور كورنجه
حیرتندن ایركیلوب طسورمش و كوزنجه
تدقیق ایلدكده نه شكل و صورتجه
ونده لوتجه سرویدن هيج بر فرقنی
كوره مدیكندن بتون بتون حیرته طالازق
مقروسقو بسز تماشا ایلدكه غایت اینجه
انكلیز ایكنه سی قدر قالین وایکی اوج میلی
مقرو قدر یوكسك برشی اولدیغنی كورمش
و فقط بو حالده دخی بر سروریه كال مشاهدتنی
رأی العین مشاهده ایشدر .

اك غریبی شوراسی كه بونلر حقنده
جاری اولان قانون طبیعت بنه بعینه نبات
سأره حقنده جاری اولان قانون اولوب
نباتات سأره نصل كه كوكله ویا پراغله
اكل واخذ ایلدیكى غدایی ضبانك و حرارت
شمسك دخی باردیمله هضم و بوصورتله
ترقی و تنجسم ایتكده ایه بونلر دخی عینله
اوله بیور و تخم حاصل ایدرك ایكنی
محصوللرینی دخی شملرندن یشدیرر .

اما بونی شمسی سوبله مز سكر .
چونكه كوفك و بوصونك ایچنده بجه
اولدیغنی ایشدیركز . اكر ایشتماش اوله
ایدرك اوزمان حكمانك بو حر كترلندن
طولایی استكراه كوسرتز و یوقاروی سوزی
دخی سوبلر ایدركز .

ال قدر بر كوفك اوزرینه خرد بین
ایله باقیله جق اولسه بر قالیجه زمردین کی
سریش قوجار چار كوریلور كه صرمه کی
چنلری اراستدن رنگارنگ چیچكل یلدز کی
پارلار طورر ! حتی بو چیچكل كیسی طبق
کی آچلمش و کیسی آچلمق اوزره بولمش
اولوب بعضیسی دخی هنوز غنچه
حالندهر .

فقط بو مسئله به بر هیولا نظریله
باقاملی . بو چنلرك یاپراقلری دانه دانه
كوریلور و چیچكل كوكلری صایلری
وسأره سی برر بر صایلور . حتی بر
نوجوانك عارضنده کی روتازه ابوا توكلرینی
تحريك ایدمه جهك قدر وزان ایدن نسیم
بو بجه ده کی نباتاتی كوكدن قراجق کی
تحريك ایدر ایشه ده بونلر حقنده نسیمك اك
كوچوك تأثیری ده بو قدر اك یوك شدتی ده
بنه بو قدر اولدیغندن بجه بی خراب ایتكه
مقدر اولهمز .

طبیعیون علمدان (قوق) بو بجه نك
چیچكلرنده اولان ظرافتی اوقدر بكنمشدر كه
بونك ایچون مخصوصاً بر مجموعه تنظیم
ایدرك مجموعه مذكوره به اك كوزلرینك
رسمی ترسیم ایشدر .

﴿ سبحان من تحیر فی صنعه العقول ﴾

هله راکد صولر اوزرنده حاصل اولان
یوصونک تشکیل ایلدیکی بئجه لر اوقدر
کوزلرکه بزم بئجه لر اودرجه لطافتلری
ایله برابر یونلرک یاننده عادتاً سپورندیلک
متراله سندنه قالور .

طبیعیون حکما طبقات الارض بختنده
روی ارضده برنجی نباتات برمنوال محرر
یوصونلردن عبارت اولدیغنی دره میان
ایدلر . دیرلرکه :

« حرارت مرکزیه نلک سطح ارضده
اولان تأثیری ارضک کسب جسامت ایده ایده
مرکز مذکوردن اوزاقلاشمسی مناسبتیه
براز ازالدقدن و سطح کره یی تشکیل ایدن
عظیم وجسم قیالر و معدنیات نزول ایدن
یغورلردن حاصل اولان صولری محافظه
ایده بیلرک بوصورتله عقی غایت آز و فقط
سطحی غایت کنیش دکرلر پیدا اولدقدن
صکره بودکرلرک اوزرنده حاصل اولان
یوصونلرک اول (یوقاروده بیان ایلدیکی
وجهله) خرده بین ایله مشاهده ایدیه بیلرک
چارقلر چنلرکلر تشکیل اتمش و بعده یونلر
بیویه بیویه اراضی فسیحه نایتمیه محول
اولشدر »

واقعا بوکون دخی کورمکنده بزرکه
سطحی کنیش و فقط عقی آز اولان کوللر
اوزرنده حصوله کلان یوصونلر صویک
تموجندن امین اولوبده بر مدت قالدقدن
صکره قانلاشده قانلاشده عادتاً چنلرک
محول اولمقده در .

براده لی نام حکیمک روایتنه کوره کوف
اوزرنده حاصل اولان نباتات ایلک بهارده

اوقدر نشوونما بولورکه عادتاً اوزرنده
و بعض اغاجلرنده برطاق میوه لر دخی حاصل
اولور و یونلردن بعضیسی بزم بئجه لرده
ظهور ایدن میوه لر بکرز . حتی کندیس
برکره طبقی برقاون مشاهده اتمش اولدیغنی
دخی در میان ایلر .

تاریخ طبیعی منقسم اولدیغنی اوج
قسمدن علم حیوانات قسمنده کوزه کورونمیان
و فقط مقروسقوب ایله وجودلری میدانه
چیقان حیوانات خرده بینه به مقابل علم نباتات
قسمنده دخی اشبونات خرده بینه بی
ایراد ایدرکه حیوانات خرده بینه نه قدر
جالب نظر دقت و حیرت ایه اشبونات
خرده بینه دخی اندن اشانی قالمز .

بکا قالور ایه اکا مر جعدر . زیرا
حیوانات خرده بینه کندی عالمرده دائماً
موجود بر صنف اولوب حالبوکه نباتات
برکون ظرفنده محو و نابید اوله یلور .

ایشته جناب قادر بی چون حضرتلر نلک
ید مؤید اجراسی دیمک اولان طبیعت بویه
ال قدر بریده قوجه بر عالم خلق اتمکنده
ودقایق صنایعه سیله ذهنلری طوردر تمقده
اولوب شوقدر وارکه بز ذهنلریمزنی او عالمره
سوق ایترا یسه ک ذهنلریمز طوره جق قدر
حیرته دوچار اوله میز و ینا برین بو حیرتک
مستوجب و مستلزم اوله جغنی انانندی
دخی اکتساب ایده میز .

کوفدن و یوصوندن نه اومولور ؟
ارتق دیه یلورکه باغلر بئجه لر و اوباغلردن
بئجه لر دخی چیچکلر یشلر اومولور .
(انتها)